

УДК 346:366.6:641.1:613.31

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЯКОСТІ І БЕЗПЕКИ ПИТНОЇ ВОДИ В ЄС ТА УКРАЇНІ

Вітів В.А.

Національний університет біоресурсів і природокористування України

DOI: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2018-12-64-45>

Стаття присвячена дослідженню правовому регулюванню права людини на доступ до якісної питної води. Автором виконано порівняльний аналіз Директивою 98/83/ЄС та системи нормативно-правового регулювання якості та безпеки питної води в Україні. Визначено засади права на поінформування про стан водопостачання в Україні та ЄС

Ключові слова: стан питної води, моніторинг за питною водою, стандартизація показників контролю за нормативами питної води, екологічна поінформованість.

Постановка проблеми. Згідно висновків дослідження ООН Україна посідає 95 місце в рейтингу якості питної води.

Виконання угоди про Асоціацію з Європейським союзом та критичний стан питного водопостачання в Україні ставлять перед національною науковою думкою завдань розв'язати механізми правового забезпечення права на якісну питну воду. У світлі того, що право на питну воду лише зароджується в міжнародних стандартах прав людини адаптація важливо оцінити порівняльно-правовим методом обсяг цього права у законодавстві України та Європейської спільноти (в подальшому в розумінні наддержавної організації «ЄС»).

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням правового регулювання якості та безпеки питної води займалися вітчизняні вчені В. Ладиченко, В. Лозанський, Л. Головка, О. Гафурова, Н. Обіюх, К. Рябець, Є.С. Антонова та інші.

Виділяються дослідження співвідношенням безпеки питної води в законодавствах ЄС та України М.В. Набока, С.А. Омельчука, Ю.А. Рахманіна, В.М. Шестопалова. У вітчизняній науці право на питну воду відносили до сфери регулювання законодавства про надра, житлово-комунального та суто водного законодавства.

Постановка завдання. Мета статті полягає в дослідженні правового регулювання якості питної води в Україні та Європейському Союзі. Встановити механізми забезпечення права на питну воду на міждержавному рівні ЄС та порівняти його із національним шляхом визначення: дефініції права на питну воду в нормативно-правових актах, нормування питної води, вимоги до її якості та способи контролю).

Виклад основного матеріалу. Важливим елементом добробуту людини та дотримання основних її прав, включаючи право на життя, становить можливість забезпечення біологічних потреб для належного функціонування організму. Відтак, право на питну воду становить наріжний камінь права на гідний рівень життя, здоров'я та безпечно природне середовище.

В резолюції Генеральної Асамблеї ООН № 64/292 від 28 липня 2010 року та коментарі Комітету ООН з економічних, соціальних та культурних прав № 15 від 2002 року визначено право на питну воду та належний санітарний стан як обов'язкову складову основного права людини на життя та здоров'я [1].

Проте, залишається важливим питання правової визначеності цього права в нормативних актах України та Європейського Союзу.

В.В. Ладиченком обґрунтовано теоретико-правові засади концепції права людини на якісну та безпечну питну воду та визначено концепцію забезпечення права людини на якісну та безпечну питну воду як складової системи гарантій права людини на життя [2].

Зважаючи на те, що потреба у воді є одним із базових запитів людини є задоволення потреби в якісній та безпечній питній воді. Тому право людини на питну воду справедливо розглядається як фізичне право, без якого неможливе людське існування. Право на питну воду на території держави стоїть поруч із іншими такими фундаментальними правами, як правом на життя та правом на їжу (продовольство) [2, с. 64-65].

Правове регулювання питної води та питного водопостачання в Україні регулюється системою нормативно-правових актів різних галузей права.

До основних нормативно-правових актів якими регулюється право на питну воду та її якість в Україні є Закони України: «Про охорону навколишнього природного середовища», «Про питну воду та питне водопостачання», Водний Кодекс України, Кодекс законів про надра, «Про житлово-комунальні послуги».

Нормування якості та безпеки питної води віднесено до сфери підзаконних нормативних актів, але в Україні діють одночасно два стандарти: ДСанПіН 2.2.4-171-10 «Гігієнічні вимоги до води питної, призначеної для споживання людиною» та ДСТУ 7525:2014 «Вода питна. Вимоги та методи контролювання якості».

Таким чином, правовідносини у сфері централізованого водопостачання регулюються положеннями житлово-комунального законодавства, правовідносини з видобування, очистки води – нормами водного, екологічного, законодавства та законами про надра.

Як вказує у своєму висновку Зоріна О.В. СанПіН 2.2.4-171-10 є нормативно-правовим актом, обов'язковим для виконання, погодженим з усіма зацікавленими міністерствами та відомствами і зареєстрованим в Міністерстві юстиції в установленому порядку [3].

Державний СанПіН поширюється на більшість джерел водопостачання (водопровідна, фасована, розливна, що використовуються для виробництва продукції).

В той же час, з урахуванням зазначеного вище, ДСТУ 7525 є обов'язковим для виконання нормативним документом. Згідно з Законом України «Про технічні регламенти та процедури оцінки відповідності», застосування стандартів чи їх окремих положень є обов'язковим для: – суб'єктів господарювання, якщо на стандарти є посилання в технічних регламентах; – учасників угоди (контракту) щодо розроблення, виготовлення чи постачання продукції, якщо в ній (ньому) є посилання на певні стандарти; – виробника чи постачальника продукції, якщо він склав декларацію про відповідність продукції певним стандартам чи застосував позначення цих стандартів у її маркуванні. Отже, основним чинним нормативним документом у сфері питного водопостачання та якості питної води в країні на теперішній час залишається ДСанПіН 2.2.4-171-10 [3].

Яроцька О. В. вважає, що ефективна водогосподарська діяльність потребує повинна формуватись на засадах державно-приватного партнерства. Державно-приватне партнерство на думку автора дає можливість органам влади відійти від проблем управління водозабезпеченням та сконцентрувати увагу на регулюванні галузі, надаючи приватному бізнесу гарантії та більш широкі фінансові можливості. Достатньо вагомим чинником, який впливає на державне управління в сфері водозабезпечення міського населення є законодавче регулювання його розвитку [4].

Правове регулювання якості та безпеки питної води Європейського Союзу виконується на основі «директив».

Необхідно відзначити, що директива (англ. Directive) тип законодавчого акта Європейського Союзу. На відміну від постанови чи рішення, інструментів прямої дії, директива запроваджується через національне законодавство. Вона зобов'язує державу-члена у певний термін взяти заходів, спрямованих на досягнення визначених у ній цілей. Директиви – підпорядкований інструмент, вони повинні відображувати положення договорів, але вони так само, як і договори, мають верховенство над національним правом. Тож якщо якась країна не запровадила вчасно відповідну директиву до національного законодавства, вона однаково має силу закону в цій країні, і її порушення може бути оскаржено в Суді ЄС [5].

Як вказує Є.С. Антонова водне законодавство, прийняте Європейським співтовариством (ЄС), можна поділити на три категорії:

а). Директиви, що встановлюють якість води для використання з різними цілями, у тому числі питними;

б). Директиви, спрямовані на обмеження або заборону промислових викидів небезпечних речовин у воду;

с). Директиви з охорони природних водойм (річки, моря тощо) від забруднення і виснаження [6].

Для цілей дослідження ми виконуємо аналіз лише директив пов'язаних із забезпеченням якості та безпеки питної води.

Зasadничою директивою для регулювання водних ресурсів виступає «Водна Рамкова Директива ЄС 2000/60/ЄС», а безпосередньо якість та безпека питної води регулюється Директивою 98/83/ЄС.

Завданням Директиви 98/83/ЄС є захист людини від шкоди завданої споживанням неякісної

води, гарантуючи безпеку здоров'я шляхом встановлення нормативів та вимог до їх моніторингу. Директива поширюється до до питної води з розподільної мережі (водопровідних), пляшок, цистерн, контейнерів, індивідуальних джерел продуктивністю 10 м³/добу та більше або таких, що обслуговують 50 осіб та більше (для менш продуктивних, якщо вода надходить в комерційну або громадську мережу), а також для виробництва продукції на промислових підприємствах, що потребує використання води питної якості [7].

У ст. 6 Директивою 98/83/ЄС визначено, що параметричні значення, встановлені місця контролю якості води: у випадку постачання води з системи водопостачання, в якому вона з'являється з кранів, у випадку, коли вода постачається з цистерни, в пункті, в якому вона з'являється з цистерни, у випадку, коли вода розливається у пляшки або контейнери, і призначена для продажу, у пункті, у якому вода розливається в пляшки або контейнери, у випадку використання питної води для цілей харчової промисловості, у пункті, де вода використовується на підприємстві [8].

Проте, в національному законодавстві недостатня увага приділена контролю за якістю обладнання та матеріалів (труби, тара, крани, тощо). Зокрема, стандарти ДСТУ Б В.2.5-10-97 (ГОСТ 25809-96) «Інженерне обладнання будинків і споруд. змішувачі і крани водорозбірні. Типи і основні розміри», ДСТУ Б В.2.5-14-99 «Арматура санітарно-технічна водорозбірна. Загальні технічні умови» (ГОСТ 19681-94) затвердженні в 90-х роках без врахування нормативних вимог ДСанПіН 2.2.4-171-10 «Гігієнічні вимоги до води питної, призначеної для споживання людиною» та ДСТУ 7525:2014 «Вода питна. Вимоги та методи контролювання якості».

Для попередження належних заходів з метою зменшення або усунення ризику невідповідності параметричним значенням Директива вимагає суворо дотримуватись вимог інформування населення щодо змін в кількості та якості питної води.

Важливо виділити яким чином механізм інформування встановлено в українському законодавстві, указом Президента України від 25.06.2013р. № 350/2013 «Про стан безпеки водних ресурсів держави та забезпечення населенням якісною питною водою в населених пунктах України» органи місцевого самоврядування зобов'язано проводити експертизи та публікувати результати відповідності питної води вимогам ДСанПіН 2.2.4-171-10 [9].

Та вже у Законі України «Про особливості доступу до інформації у сферах постачання електричної енергії, природного газу, теплопостачання, централізованого постачання гарячої води, централізованого питного водопостачання та водовідведення» від 10.12.2015 № 887-VIII яким передбачено механізм збору і опублікування інформації щодо питної води в системі централізованого водопостачання фактично дозволено невиконання цих умов [10]. І хоча нормами Закону № 887-VIII споживачам у сферах централізованого питного водопостачання та водовідведення гарантується безперешкодний та безоплатний доступ до інформації про стан якості наданих послуг, тим не менш, зі змісту ст.ст. 1, 2 цього закону така інформація оновлюється виключно за потреби, але не рідше одного разу на квартал.

Тим не менш, проблема не тільки у механізмі інформування, а й самого закріплення стандартів якості питної води у вітчизняному законодавстві. Діючий ДСанПіН 2.2.4-171-10 «Гігієнічні вимоги до води питної, призначеної для споживання людиною» не відповідає нормативам Директиви 98/83/ЄС, а ДСТУ 7525:2014 «Вода питна. Вимоги та методи контролювання якості» носить рекомендаційний характер [3].

Висновки. В результаті виконаного нами дослідження правового забезпечення якості та безпеки питної води виявлено проблеми правової визначеності через численні розбіжності в середині національного законодавства.

Правове регулювання якості питної води в Європейському Союзі закріплено шляхом введення Директив відповідно до яких держави-члени фор-

мують національне законодавство. Зміст директиви чітко та лаконічно вирішує основні нормативні положення забезпечення права на питну воду.

Вітчизняне законодавство у свою чергу не виділяється ефективністю через неузгодженість, а часто суперечливість між собою його положень. Для вирішення цих завдань необхідно вдосконалити Закон України № 887-VIII встановивши вимогу щодо щомісячного повідомлення про якість послуг з питного водопостачання населення.

Разом з цим доцільно в подальшому провести роботи з узгодження нормативні документи у сфері стандартизації систем питного водопостачання для недопущення погіршення якості води та відповідності вимогам Директиви ЄС, що потребує подальшого дослідження.

Список літератури:

1. Резолюція Генеральної Асамблеї ООН № 64/292 від 28 липня 2010 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N09/479/37/PDF/N0947937.pdf?OpenElement>.
2. Ладиченко В.В. Місце права на питну воду в системі прав людини / В.В. Ладиченко // Наукові записки Міжнародного гуманітарного університету : [збірник]. – Одеса: Фенікс, 2015. – Вип. 23. – 62 с.
3. Що стоїть за новим стандартом якості води: думки експертів // Всеукраїнське водне товариство. Інформаційний портал 26 травня 2015 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://waternet.ua/uk/news/newsletter/102/>.
4. Яроцька О.В. Проблеми інституціонального забезпечення розвитку водогосподарського комплексу України / О.В. Яроцька // Вісник НУВГП: зб. наук. праць. – Ч. III. – Вип. 3 (47). – Рівне: НУВГП, 2009. – С. 287-293.
5. Глосарій термінів Європейського Союзу [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://europa.dovidka.com.ua/d.html#_Toc90362120.
6. Антонова С.Є. Організаційно-правове забезпечення в сфері державного управління водозабезпечення населення // Державне управління: удосконалення та розвиток № 5, 2014 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=718>.
7. Зоріна О.В. Імплементация в Україні директиви 98/83/ЄС про якість води, призначеної для споживання людиною // Гігієна населених місць. № 63. 2014. С. 85-93.
8. Директива Ради 98/83/ЄС «Про якість води, призначеної для споживання людиною» від 3 листопада 1998 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_963/ed20170208.
9. Закон України «Про особливості доступу до інформації у сферах постачання електричної енергії, природного газу, теплопостачання, централізованого постачання гарячої води, централізованого питного водопостачання та водовідведення» від 10.12.2015 № 887-VIII // Відомості Верховної Ради України. – 2017 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/887-19>.
10. Указ Президента України від 25.06.2013 № 350/2013 про рішення РНБО України від 25.04.2013 «Про стан виконання рішення РНБО України від 27.02.2009 року «Про стан безпеки водних ресурсів держави та забезпечення населенням якісною питною водою в населених пунктах України» // Урядовий кур'єр. – 2017 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/n0004525-13>.

Витив В.А.

Національний університет біоресурсів і природопольовання України

ПРАВОВОЕ РЕГУЛИРОВАНИЕ КАЧЕСТВА И БЕЗОПАСНОСТИ ПИТЬЕВОЙ ВОДЫ В ЕС И УКРАИНЕ

Аннотация

Статья посвящена исследованию механизма правового регулирования обеспечения права на качественную питьевую воду. Автором проведен сравнительный анализ Директивы 98/83/ЕС и системы нормативно правового регулирования качества и безопасности питьевой воды в Украине. Определено основы права на поинформированность о состоянии водоснабжение в Украине и ЕС.

Ключевые слова: состояние питьевой воды, качество питьевой воды, стандартизация показателей контроля за нормативами питьевой воды, экологическая осведомленность.

Vitiv V.A.

National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine

LEGAL REGULATION OF THE QUALITY AND SAFETY OF DRINKING WATER IN THE EU AND UKRAINE

Summary

The article is devoted to the study of the mechanism of legal regulation of ensuring the right to qualitative drinking water. The author conducted a comparative analysis of Directive 98/83/EC and the system of normative legal regulation of the quality and safety of drinking water in Ukraine. The basics of the right to be informed about the state of water supply in Ukraine and the EU were defined.

Keywords: drinking water condition, drinking water quality, standardization of indicators for monitoring of drinking water standards, environmental awareness.